

POSUDEK OPONENTA PÍSEMNÉ KVALIFIKAČNÍ PRÁCE

Název práce: Ženy před a za kamerou v Klentnici
Autor/ka práce: Tereza Bernátková
Studijní program: Dokumentární tvorba
Typ studijního programu: [navazující magisterský]

Vymezení cíle a jeho naplnění:

Cílem diplomové práce Terezy Bernátkové byla analýza 8 mm amatérských filmů, které natočila jedna ze sester kongregace Školských sester Notre Dame v domově pro osoby se zdravotním postižením v letech 1961-1974. Autorka práce se rozhodla si na základě jejich obsahu a jeho konfrontace s velmi širokou škálou pohledů na tuto situaci rozhodla položit otázku jaký obraz o životě v tomto konkrétním ústavu tyto nalezené filmy přinesly.

Výsledkem je nesmírně empatický a plastický popis funkce natáčení filmu, každodenního života konkrétní komunity, vymezení její hierarchie i její konfrontace s dobovými pohledy na medicínu nebo genderové stereotypy. Tereza Bernátková navíc ve svém textu přináší i osobní, často velmi intimní připomínky a (nejen) skrze ně posouvá text od hutného teoretického základu k nesmírně inspirativní četbě, která čtenáři přináší existenciální přesah a zamyšlení se nad povahou kinematografie i lidského života jako takového.

Analýza filmů, jakožto unikátního typu pramene je věcná, úsporná, a přitom se zdá komplexní.

Aktuálnost tématu (a relevance zvolené metodologie v případě diplomové práce):

V případě teoretické práce nepovažuji kritérium „aktuálnosti tématu“ za příliš relevantní. Podstatná je pro mne především originalita zvoleného tématu a následně i obsahu práce. V obou těchto ohledech je práce vysoce nadstandardní.

Přesto, že Tereza Bernátková volí velkou šíři metod a že záběr toho, co s nalezenými filmy konfrontuje je mimořádně široký (od historie až k poezii), je práce v celé své podobě stylisticky konzistentní a žádná z metod se nejeví samoučelnou. Bernátková prokazuje mimořádnou znalost literatury a teoretických východisek pro uvažování o archivním, a především o rodinném filmu.

Malou poznámku by si snad zasloužilo časté přebírání normativních výroků a prezentovaných ideálů kongregace Školských sester Notre Dame. Předepsaná norma se totiž často liší od skutečné reality (například některé církevní školy na konci 19. století tvrdily ve svých normativních nebo propagačních materiálech, že jsou „rodinné“ a k dětem přívětivé, zatímco zkušenost jejich absolventů byla často v příkrém rozporu s prezentovaným). Obě pamětnice z řad klientek nicméně žádnou z citovaných norem nerozporují a kritickou reflexi od pamětnic sester nebylo možné očekávat. Dá se tedy říci, že proniknutí za normy a prezentované ideály by bylo z hlediska dostupnosti pramenů mimořádně obtížné, možná na takto malé ploše takřka nemožné. Proto oponent tuto poznámku píše pro úplnost, nikoli jako kritiku práce autorky diplomové práce.

Odborný přínos, původnost práce a její případné využití v praxi:

Práce je přínosná v několika rovinách. Je jí možné číst jako v nejlepším slova smyslu mikrohistorický popis života a událostí spojených s Klentnickým ústavem a působením sester Notre Dame v něm v daném časovém úseku. Zároveň je možné ji vnímat jako sondu do dějin každodennosti ústavů v Československu v době vlády komunistické strany i jako originální příspěvek k dějinám perzekuce a života řeholních sester tamtéž. Práce má antropologickou rovinu, v níž se diplomantka snaží popsat definici toho, kdo je v ústavu pečujícím a jak je vnímán v dobovém kontextu klient. Diplomová práce Terezy Bernátkové je zároveň příspěvkem k nezmapované oblasti amatérských filmů, nastoluje zásadní otázky v jejich vnímání, pořizování, dobové i současné projekci a obecně i toho, že mohou sloužit jako neocenitelný pramen pro studium historie. V teoretické rovině se pak Bernátková zamýšlí nad tím, čím vlastně film a zachycování vzpomínek na něj je a jak souvisí s podstatou člověka. Ve všech těchto rovinách jde o mimořádnou práci, jejíž četba by měla být doporučena jakémukoli zájemci o výše uvedená témata, o práci s archivními záběry zejména.

Logická stavba a členění práce:

Práce je vystavěná logicky, členěna přehledně a její text graduje v samém závěru.

Formální úprava a náležitosti práce včetně jejího rozsahu:

Formální úprava je standardní. Vzhledem k šíři obsahu, metodologie, citací a témat je obdivuhodné, že práce není zbytečně dlouhá a sděluje vše podstatné v úsporném rozsahu. V úvodu práce by snad drobná výtka mohla směřovat k tomu, že by mohli být více představeni autoři citátů (Roger Odin, Rick Prelinger...), což jsou sice zásadní kapacity oboru, ale pro čtenáře, který se s tématem setkává poprvé (a takových bude většina) jsou v úvodu neznámí. Podobně by autorka mohla představovat alespoň profesí některé z citovaných autorů i dále v textu. Myslím, že by bylo dobré nové jméno uvádět vždy s kontextem a včetně křestního jména.

Práce s informačními zdroji:

Kromě vynikající znalosti literatury z různých oborů pracovala Tereza Bernátková i s primárními prameny, včetně rozhovorů s pamětníky vedenými metodou oral history. I z tohoto ohledu je práce mimořádná.

Za drobnou poznámku by stálo snad „opomíjení žen“ v církevní historii. Autor tohoto posudku pracoval jako vedoucí projektu česko-televizního dokumentárního seriálu Zakázaný Bůh. Bernátková píše: „Výrazně nicméně stojí ve stínu reflexe mužských řádů, viz například nedávný třináctidílný cyklus České televize Zakázaný Bůh (ČT 2021, 13x26). Ten sice „[n]a příbězích a v kontextu ukazuje dějiny katolické církve v Československu v letech 1945–1989,“ bohužel z nich „vypadly“ ženy.“ To je poněkud odvážné tvrzení. V díle číslo 3/13 v režii Petra Kazdy s názvem „Likvidace“ je „ženské“ Akci Ř věnováno 8 minut, což je přibližně stejná stopáž, jaká je ve stejném dílu věnována „mužské“ Akci K. V díle vystupují jako respondentky pamětnice z řádu sester Dominikánek. V díle číslo 9/13 (režie Jan Hanák) o podzemní církvi Koinotes vystupují jako v podstatě jediné respondentky dvě pamětnice, bývalé spolupracovnice tajně vysvěceného biskupa Felixe Marii Davidka. Jednou z nich je jediná známá na katolického kněze vysvěcená žena Ludmila Javorová. Jako respondentky mluví i další řádové sestry, ať už jde o ty internované spolu s Josefem kardinálem Beranem (o jeho návštěvě mluví i disidentka a psycholožka Dana Němcová) v díle 2/13 (režie Jan Březina) nebo o účastnice velehradské pouti v roce 1985 v díle 12/13 v režii Petra Kazdy. Nedá se tedy tvrdit, že by z konceptu seriálu ženy jakkoli „vypadly“. Bernátková je v tomto konkrétním případě patrně pod vlivem marketingové strategie nakladatele románu Bílá Voda Kateřiny Tučkové, kdy kampaň pro tuto knihu záměrně nastolovala představu, že Tučková téma objevila. V historiografické literatuře se totiž dříve než Tučková velmi zajímavě internovaným ženským řádům věnoval například Jan Kavka (V hodině velké zkoušky, Červený Kostelec 2017), Vojtěch Vlček je editorem sborníku Ženské řehole za komunismu 1948-1989 (Olomouc, 2005). Existuje také vícero biografii výrazných ženských osobností katolické církve za komunismu. Několik knih bylo napsáno o představené kongregace Milosrdných sester sv. Karla Boromejského Marie Vojtěchy Antonie Hausmandové, oprávněně pozornosti

se dostává vězněné katolické intelektuálce Růženě Vackové a tento výčet ještě zdaleka není úplný. Poznámka je uváděna jen pro úplnost, vliv této nepřesnosti na výsledný text je marginální.

Jazyková, stylistická a terminologická úroveň:

Pomineme-li pár pravopisných chyb (zejména ve shodě přísudku s podmětem), je práce napsána dokonalou češtinou, je čtivá a přitom přesná. Složitější termíny jsou vysvětlovány buď přímo v textu nebo v poznámkovém aparátu.

Z hlediska stylu se v práci vyskytují některé drobnosti:

- Řádové sestry spíše nebyly „ideologickým konkurentem“ komunistické strany. Tím byla celá katolická církev a sestry byly pronásledovány jako její součást (režim krom toho pronásledoval biskupy, kněze, mužské řeholníky a katolické laiky všeho genderu). Zde jde spíše o stylistickou neobratnost než o neznalost autorky.
- Na s. 16 autorka píše: „Ve stanovách kongregace poukazuje Barbora Gampeová z Teologické fakulty JU v Českých Budějovicích na tento předpis (...)“. Tato věta je stylisticky matoucí na více úrovních: Barbora Gampeová na Teologické fakultě JU napsala o sestřích Notre Dame magisterskou práci, což z věty není patrné a mohlo by se zdát, že jde o pedagožku nebo vědeckou pracovníci této fakulty. Jsou-li citovány stanovy kongregace, bylo by dobré s nimi zacházet jako s primárním pramenem a teprve poté pracovat s tím, co z nich vyvozují konkrétní autoři.
- V poznámce pod čarou číslo 16 je historička Dana Jakšičová uváděná nesprávně jako „Jakovičová“.

Celkové/vlastní shrnutí hodnotitele:

Práce Terezy Bernátkové je mimořádná svým námětem, zpracováním, metodou i výsledkem. Jedná se o naprosto nadstandardní práci. Jakékoli drobné poznámky nebo výhrady na tuto skutečnost nemohou mít větší vliv. Znamka „A“ je v tomto případě více než na místě.

Otázky a náměty k diskuzi při obhajobě:

Doporučení práce k obhajobě: Ano
Navrhovaná klasifikace: A
Datum vypracování posudku:
29.08.2023

..... Mgr. et MgA. Vít Poláček .....

Jméno oponenta práce

(datum a podpis)